

**Перша всеукраїнська конференція
«Синантропізація рослинного покриву України»**

(27–28 квітня 2006, м. Переяслав-Хмельницький)

Незворотні зміни природного середовища внаслідок посилення синантропізації, зокрема адвентивізації флори та рослинності, засвідчили деструктивний вплив цих процесів на розвиток рослинного покриву і змінили світогляд міжнародної громадськості щодо сприйняття даної тематики, визнавши проблему неаборигенних організмів однією з найактуальніших. Зараз першочерговим завданням є запровадження контролю за поширенням видів неаборигенних рослин для чого необхідне вивчення регіональних адвентивних флор і розробки національних стратегій всіма країнами, що підписали Конвенцію про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 1992) та Рішення конференції ООН з проблеми неаборигенних видів (Трондхейм, Норвегія, 1996), у т.ч. і Україною.

Україна має вагомий доробок у галузі вивчення синантропної і адвентивної флори та рослинності. Все більше науковців займаються цією тематикою, все ширше коло досліджуваних питань. Тому постала нагальна потреба обговорення і підсумування накопичених упродовж тривалого часу матеріалів, які і були розглянуті на Першій всеукраїнській науковій конференції «Синантропізація рослинного покриву України», яка відбулася 27–28 квітня 2006 р. у м. Переяслав-Хмельницькому і була організована спільно Переяслав-Хмельницьким державним педагогічним університетом ім. Григорія Сковороди та Інститутом ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

Взяти участь у конференції побажали понад 140 учасників, безпосередньо у її роботі брали участь близько 60 представників з різних регіонів країни, що представляли установи НАНУ та УААН, вищі навчальні заклади, біосферні заповідники, національні природні парки, державні структури (управління екології природних ресурсів Миколаївської обл., Київської обласної прикордонної інспекції з карантину рослин) тощо.

Конференцію вітальним словом відкрив проректор Переяслав-Хмельницького педуніверситету канд. педагог. наук В.Ф. Хомич, який від імені ректора та адміністрації університету привітав присутніх і побажав їм плідної роботи. З побажаннями плідної роботи до учасників конференції звернувся і директор Інституту ботаніки чл.-кор. НАН України, д-р біол. наук Я.П. Дідух, який подарував бібліотеці ВНЗ підбірку наукових публікацій співробітників Інституту. Декан природничо-географічного факультету педуніверситету, канд. біол. наук В.В. Куйбіда, вітаючи присутніх, звернув увагу на важливість даної тематики в освітньому процесі майбутніх вчителів. Міський

© В.П. КОЦУР, В.М. ДЖУРАН, М.В. ШЕВЕРА, Н.І. КРЕЦУЛ, Л.М. ГУБАРЬ,
В.В. ПРОТОПОПОВА, М.М. ФЕДОРОНЧУК, 2006

голова Переяслав-Хмельницького І.П. Якименко у вітальному слові підкреслив актуальність проблеми, зокрема урбанofлористики, для поліпшення екологічної ситуації міста.

На пленарному засіданні виголошено узагальнюючі наукові доповіді з різних аспектів проблеми та накреслені перспективи подальших пошуків. Так, у виступі д-ра біол. наук В.В. Протопопової було висвітлено сучасний стан синантропної флори України, узагальнено підсумки її вивчення та зосереджено увагу на найбільш перспективних напрямках досліджень. У доповіді д-ра біол. наук Р.І. Бурди «Фітоінвазії в агросистемах» акцентовано увагу на забрудненні с.-г. угідь видами адвентивних рослин та необхідність розробки рекомендацій щодо заходів контролю занесення нових інвазійних видів рослин. Виступ д-ра біол. наук С.Л. Мосякіна «Інвазійні неаборигенні види як глобальна загроза: проблеми й завдання національної стратегії та інтеграції України у світові програми» присвячувався біотичному забрудненню довкілля як одній із глобальних проблем сьогодення та необхідності приєднання України до Європейської стратегії з інвазійних видів, що розроблена у рамках Бернської конвенції. Дискусійним був виступ канд. біол. наук О.О. Кагало «Сучасний рослинний покрив: вмираючі залишки природного чи бурхливий розвиток антропогенного», який підкреслив вирішальну роль антропогенного фактора в становленні рослинного покриву і акцентував, що цей процес слід розглядати як певне пристосування фітобіоти до антропогенного середовища. У доповіді канд. біол. наук М.В. Шевери узагальнено сучасний стан досліджень урбанofлор України, окреслено перспективи майбутніх досліджень, зокрема необхідність вивчення формування та специфіки нових урбаністичних флористичних комплексів, життєздатності видів рослин за умов різного урбаністичного навантаження на популяційному рівні та ін. Канд. біол. наук В.М. Джуран та канд. біол. наук М.М. Федорончук представили результати попередніх досліджень з фітозабруднення основних природних та напівприродних рослинних угруповань Середнього Придніпров'я, які ведуться спільно співробітниками університету та Інституту ботаніки. На думку авторів, у регіоні практично не залишилося жодного комплексу, який би не зазнавав відчутного антропогенного впливу. Логічним продовженням доповіді став виступ д-ра біол. наук Т.Л. Андрієнко-Малюк, яка зупинилася на необхідності збереження фрагментів природної флори та рослинності у регіоні та представила проект створення національного природного парку «Переяславський».

Багато доповідей, присвячених різним аспектам проблеми синантропізації рослинного покриву України, були представлені на секційному засіданні. Вони групувалися за такими основними напрямками: флора та рослинність природних ценофлор (О.Ю. Бондаренко і Т.В. Васильєва, А.А. Куземко, І.А. Коротченко, О.В. Лукаш та І.М. Лукаш, Г.А. Чорна); флора та рослинність об'єктів природно-заповідного фонду (І.М. Кваковська, Г.В. Коломієць, Г.М. Лисенко); інвазії в агроценозах (С.П. Петрик); урбанofлористика (М.С. Ворцеп-

ньою). Лише перелік основних напрямків досліджень свідчить про багатоплановість аспектів синантропізації рослинного покриву.

Окрім того, були представлені стендові доповіді: Н.О. Багрикової «Продромус бур'янової рослинності просапних культур Криму», Я.В. Оксенич та Р.І. Бурди «Екологічна загроза фітоінвазій в НДГ «Великоснітинське», Т.В. Дворецького, Т.П. Дзюби та П.А. Тимошенка «Синантропна фракція галофітної ценофлори України», О.А. Крецул «Зміна природної флори гори Будинки під дією антропогенного фактора».

До початку роботи конференції опубліковано матеріали наукових доповідей «Синантропізація рослинного покриву України (27—28 квітня 2006). Тези доповідей». — Переяслав-Хмельницький, 2006. — 240 с.

Для учасників конференції організовані екскурсії по університету — бібліотеці, ботанічному та зоологічному кабінетах, комп'ютерному класу — та міських музеях — Г.С. Сковороди та етнографічному, в урочище Діброву.

На заключному засіданні засвідчено актуальність проблеми, підсумовано наукові доробки у вивченні синантропізації рослинного покриву України, накреслено основні напрямки майбутніх найбільш актуальних досліджень і прийнято резолюцію.

Резолюція

Першої всеукраїнської наукової конференції «Синантропізація рослинного покриву України»

Проблема неаборигенних організмів, у тому числі видів неаборигенних рослин, — одна з актуальних і важливих екологічних проблем сучасності. Негативні наслідки поширення видів неаборигенних (чужоземних, адвентивних, занесених рослин) у природні екосистеми настільки очевидні, що цю проблему визнано другою, а в ряді країн світу — наприклад, у США та Австралії — першою загрозою біологічному різноманіттю. Збитки в економіці та для суспільства, пов'язані з поширенням неаборигенних рослин, привернули увагу не лише науковців, а й численних міжнародних громадських інституцій та владних структур багатьох країн світу. Цій проблемі з кінця ХХ століття присвячуються численні міжнародні та регіональні форуми — конференції, симпозиуми та робочі наради. Значним досягненням було створення Глобальної стратегії з проблеми інвазійних неаборигенних видів та інших міжнародних документів, які стали надійною базою наукових та організаційних заходів зі створення національних стратегій з проблеми неаборигенних організмів.

Екологічна ціна інвазій — невиправні збитки видам і екосистемам, а екологічна, — наприклад, у США за підрахунками фахівців складає 138 мільярдів доларів щорічно на заходи проти інвазійних видів рослин.

В Україні зараз накопичений вагомий науковий доробок з проблеми синантропізації рослинного покриву, фітоінвазій видів неаборигенних рослин та інших, пов'язаних з ними аспектів (Бурда, 1991, Протопопова, 1973, 1991; Соломаха, Костилюв, Шеляг-Сосонко, 1992, та ін.), запропоновано робочий варіант національної стратегії контролю неаборигенних рослин (Протопопова, Мосякін, Шевера, 2002), зміни та доповнення до законодавчої бази України з охорони довкілля (Протопопова, Мосякін, Шевера, 2003). Однак

належним чином, передусім державними інституціями, ця проблема в країні й досі не усвідомлена повною мірою.

Актуальність проблеми видів неаборигенних рослин підтвердила і Перша всеукраїнська наукова конференція «Синантропізація рослинного покриву України», яка була організована спільно ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди» та Інститутом ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України у м. Переяслав-Хмельницький 27–28 квітня 2006 р. В її роботі брали участь понад 140 фахівців-ботаніків з науково-дослідних установ НАН України, Української ААН, державних вищих навчальних закладів МОН України, біосферних заповідників та національних природних парків, управління екології, фітокарантинної служби, державних органів влади з різних регіонів України. Учасники конференції представили оригінальні результати досліджень з різноманітних напрямків проблеми, а саме синантропної флори та рослинності, синантропізації природних і напівприродних ценозів, синантропізації об'єктів природно-заповідного фонду, фітоінвазій в агроценози, урбанofлор, освітні аспекти тощо.

На підставі висновків наукових доповідей та висловлених у ході дискусій побажань учасників Перша всеукраїнська наукова конференція «Синантропізація рослинного покриву України» констатує:

1. В Україні напрацьовано вагомий науковий доробок з вивчення синантропної флори та рослинності, синантропізації (зокрема адвентизації) природних та напівприродних ценозів, синантропізації об'єктів природно-заповідного фонду, фітоінвазій в агроценози, урбанofлор, проводяться різноаспектні дослідження наукового та практичного спрямування.
2. Спостерігається тенденція розширення означених досліджень і залучення до них молодих дослідників.

Всеукраїнська наукова конференція рекомендує:

1. Продовжувати і широко розвивати згадані різноманітні напрямки досліджень і активізувати вивчення синантропізації рослинного покриву об'єктів природно-заповідного фонду та створення відповідних кадастрів.
2. Приділити особливу увагу популяризації проблеми синантропізації рослинного покриву в освітньому процесі та серед населення, широко висвітлювати її у засобах масової інформації.
3. Підтримати створення Національного природного парку «Переяславський», обґрунтування якого підготовлено фахівцями Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, і клопотати перед Міністерством охорони навколишнього середовища України та місцевими органами влади (Київська обласна та Переяславська районна ради) щодо реалізації даної пропозиції.
4. Клопотати перед Міністерством охорони навколишнього природного середовища України про розробку Національної програми контролю неаборигенних організмів на основі робочого варіанту Національної стратегії контролю неаборигенних видів рослин, запропонованого фахівцями Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.
5. Клопотати перед Міністерством охорони навколишнього середовища України щодо створення Центру дослідження інвазійних рослин в Україні та формування національної бази даних видів інвазійних рослин.
6. Довести до відома керівництва Державного Комітету лісового господарства України шкідливість для навколишнього середовища, передусім для об'єктів природно-заповід-

ного фонду країни, практики заліснення степових та інших природних ділянок неаборигенними лісовими культурами, а також заборонити створення лісових насаджень з неаборигенних видів рослин (екзотів) без належного екологічного обґрунтування.

7. Рекомендувати продовжити науково-дослідну тему з фітозабруднення Середнього Придніпров'я, яку ведуть спільно ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди» та Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

8. Започаткувати наукове видання «Фітоінвазії в Україні».

9. Розпочати створення кадастру біологічної різноманітності модельних урбанофлор України.

10. Рекомендувати керівництву державних вищих навчальних закладів України включити до навчального процесу спецкурси (принаймні факультативні) з проблеми неаборигенних організмів.

11. Клопотати перед Міністерством освіти та науки України про фінансування підготовки рукопису та публікації посібника «Фітоінвазії», а у майбутньому, залучивши фахівців-зоологів, — «Інвазії неаборигенних організмів».

12. Забезпечити у навчальному процесі з біологічних дисциплін у ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди» широке використання гербарних матеріалів, для поповнення і зберігання яких створити належні умови (зокрема, виділити окреме приміщення та придбати необхідну техніку для розвитку гербарної справи).

13. Інформацію про Першу всеукраїнську наукову конференцію «Синантропізація рослинного покриву України» подати до «Українського ботанічного журналу», «Вісника Національної академії наук України», «Вісника Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Григорія Сковороди».

14. Другу всеукраїнську наукову конференцію «Синантропізація рослинного покриву України» провести у м. Переяслав-Хмельницькому у 2011 р.

Конференція засвідчила актуальність досліджень синантропізації рослинного покриву України і зростаючий інтерес до даної тематики.

*В.П. КОЦУР, В.М. ДЖУРАН,
М.В. ШЕВЕР, Н.І. КРЕЦУЛ, Л.М. ГУБАРЬ,
В.В. ПРОТОПОПОВА, М.М. ФЕДОРОНЧУК*